

EDİTÖRYAL

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren dünyada meydana gelen olaylara paralel olarak, farklı dönemlerde farklı aktörlerin yer aldığı gerek iç gerekse dış tehditlerin merkezinde yer almıştır. Yüz yıllık süreçte başta savaş olmak üzere dünyada meydana gelen terör, salgın hastalık, ekonomik ve siyasal krizler gibi pek çok tehditle karşı karşıya kalmıştır. Cumhuriyetin ilanının ilk yıllarında içerde ulus kimlik inşası yönünde çaba sarf edilirken dışarda da Lozan'dan kalan problemler halledilmeye çalışılmıştır. Türkiye, Birinci Dünya Savaşı bitiminde Batının yaratmış olduğu güvenlik endişesinin, Lozan Barış Antlaşması sonrası yavaş yavaş giderilmesiyle yönünü yeniden Batıya dönmüştür. Bu süreçte çok partili hayata geçiş denemelerinin yanı sıra ekonomik olarak da güçlü bir Türkiye yaratılmaya çalışılmıştır. II. Dünya Savaşı'nda aktif tarafsızlık politikası uygulayan Türkiye, savaş sonrası oluşan küresel düzende Batıyla özellikle Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, İngiltere ve Almanya ile başta ekonomi olmak üzere pek çok alanda daha iyi ilişkiler kurma yönünde adımlar atmıştır.

Soğuk Savaş sonrası dünyanın içinde bulunduğu istikrarsız ortam Türkiye'yi de derinden etkilemiştir. 1989'da Berlin Duvarı yıkılmış ve bir yıl sonra iki Almanya birleşmiştir. Doğu Blokunda birçok ülkenin ekonomik ve siyasal açıdan Batı tarzı modeli benimsemeleri, Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Varşova Paktının fesih olması, sonrasında Çekoslovakya ve Yugoslavya'nın parçalanması gibi değişimler sonucu yeni bir dünya düzeni oluşmuştur. Avrupa'da özellikle Balkanlar ve Kafkaslarda yeni ülkelerin oluşması dünya siyasal haritasını değiştirdiği gibi güç dengesini iki kutuptan farklı alanlara kaydırmıştır. Tüm bu gelişmeler Türkiye'nin etki alanını genişletirken güvenlik riskleri ve tehdit algılamalarını da önemli değişime uğratmıştır. Bu değişim Türkiye'ye yönelik tehdit algısının çeşitlenmesine ve daha karmaşık hale gelmesine neden olmuştur. Kafkaslar, Ortadoğu ve Balkanlar gibi yakın coğrafyada yaşanan olaylar ve savaşlarda, Türkiye'nin zaman zaman müdahil aktör olarak hareket ettiği durumlar da olmuştur.

Türkiye'nin gerek doğu sınırının kontrolünde güçlük yaşanması, gerekse Akdeniz ve Ege sahillerinin geçişe uygun bir coğrafi yapıya sahip olması, komşu ülkelerde yaşanan çatışma ve istikrarsızlıklar sonucu bu bölgeden kaçarak, Avrupa Birliği ülkelerine gitmek isteyen düzenli ve düzensiz göçmenler için bir geçiş güzergâhı olmasına yol açmıştır. Türkiye, yalnız geçiş güzergâhı değil çok fazla göçmene de ev sahipliği yapmış ve yapmaktadır. Bu anlamda 1922-1938 yıllarında Yunanistan, 1923-1945 yıllarında Balkanlar, 1933-1945 yılları arasında Almanya, 1988 yılında Irak, 1989 yılında Bulgaristan, 1991 yılında I. Körfez Savaşı'ndan sonra Irak, 1992-1998 yıllarında Bosna, 2001 yılında Makedonya, Nisan 2011-Mart 2019 arasında Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle Türkiye'ye yapılan göçler sonucu, 1922 yılından günümüze yaklaşık 6,5 milyondan fazla göçmen gelmiştir. Bu durum Türkiye'nin ekonomisini olduğu gibi demografik ve sosyo-kültürel yapısının yanı sıra kamu güvenliğini de derinden etkilemiştir. (<https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi>)

Türkiye'yi yakından etkileyen önemli bir konu da son dönemde Doğu Akdeniz'de yaşanan büyük rekabet ve Türkiye'nin Akdeniz'deki gücünün azaltılmasına yönelik uygulanan politikalarıdır. Son yıllarda ülkelerin dikkati zengin hidrokarbon rezervleri ve dünya ticaretinin önemli bir merkezi olan Doğu Akdeniz bölgesinde yoğunlaşmış ve başta kıyıdaş ülkeler olmak üzere doğrudan veya dolaylı olarak çok sayıda aktör bölgedeki enerji ve deniz hâkimiyeti meselesine dâhil olmuşlardır. Kıyıdaş ülkelerin bölgedeki enerji kaynaklarından faydalanmak için *Kıta Sahaneliği ve Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırma* anlaşmaları imzalamaları, bu ülkelerin anlaşmalarla belirlenen sınırlar dâhilinde petrol ve doğal gaz arama ve çıkarma faaliyetleri gerçekleştirebilecekleri belirtilmiştir. Türkiye de Doğu Akdeniz'de en uzun kıyısı olması nedeniyle bölgedeki hidrokarbon rezervlerinden yararlanmak için politikalar üretmeye başlamıştır. Türkiye'nin Libya ile *Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Mutabakatı* imzalaması ve

NAVTEX ilan etmesi, Yunanistan ile arasında yeniden kıta sahanlığı tartışmasını gündeme getirmiştir.

Türkiye, *Arap Baharı* olarak nitelendirilen olaylardan başta Suriye olmak üzere Mısır ve Libya'daki gelişmeler nedeniyle hem ekonomik hem de siyasi ilişkiler açısından büyük zarar görmüştür. Yakın zamanda Rusya-Ukrayna savaşındaki arabuluculuk girişimleri ve gıda tedariki konusundaki girişimleri Türkiye'nin bölge ülkelerine bakışı ve rolünü ortaya koymaktadır.

Yüzyıllık süreç içerisinde pek çok sorunla karşı karşıya gelen Türkiye, denge politikası çerçevesinde bir diplomasi uygulayarak, Misak-ı Millî sınırları içerisinde muasır medeniyetler seviyesinde bir yaşam sürdürmeyi hedeflemiş ve bu doğrultuda hareket etmiştir. Bu süreç içerisinde Türkiye'nin yaşamış olduğu tüm değişimler *Cumhuriyetin 100. Yılında Savaşlar, Tehditler ve Fırsatlar* başlığı altında dergimizin 2023/1 sayısının konusunu oluşturmuştur. Bu çerçevede altı tema, iki tema dışı makale diğer konu kapsamında dergiye dâhil edilmiştir.

Muhammed Samancı ve Emrah Noyan tarafından kaleme alınan *Türkiye Yüzyılında Kamu Harcamaları ve Kamu Gelirleri İlişkisi: VAR Analizi* başlıklı çalışmada; 1924-2022 dönemine ilişkin çeyreklik kamu harcamaları ve kamu gelirleri verisi kullanılarak değişkenler arasındaki ilişkiler analiz edilmiş ve analiz sonucu kamu harcamalarındaki değişimin neredeyse tamamının kendi dinamiklerinden etkilendiği, kamu gelirlerinin yaklaşık %90'ının kamu harcamalarına bağlı gelişim ve değişim gösterdiği, Türkiye'de kamu gelirlerinin kamu harcamalarındaki değişime karşı esnek olduğu ve uyum sağlayabildiği, kamu harcamalarında meydana gelecek bir şokun kamu gelirlerini yaklaşık üç dönem etkilerken, kamu gelirlerinde meydana gelecek bir şokun kamu harcamaları üzerindeki etkisinin daha düşük düzeyde olduğu, kamu gelirlerinde önemli bir değişim yaşansa bile etkisinin kısa sürede giderildiği belirtilerek, Türkiye'de kamu mali disiplinin sağlandığı ve kamu gelirlerinin kamu harcamalarındaki şoklara karşı esnek olduğu sonucuna varıldığı ifade edilmiştir.

Osman Akandere'nin hazırlamış olduğu *II. Dünya Savaşı Yıllarında Almanya'nın Türkiye'ye Baskısı ve Savaşın İçerisine Çekme Çabaları* başlıklı makalede; dünya tarihi için önemli bir dönüm noktası olan II. Dünya Savaşı sürecinde Türkiye'nin savaşa girip girmeme konusundaki tavrı ele alınmıştır. Makalede, Mihver ve Müttefik devletler tarafından Türkiye'nin savaşa girmesi yönünde yaptığı baskılar ve Türkiye'nin bu baskılara rağmen savaşı dışı kalmaya yönelik izlediği politikaya yer verilmiştir. Bu süreçte İngiliz, Fransız, Alman ve Sovyetler Birliği ile anlaşmalar imzalandığı böylece Türkiye'nin kendini güven altına almaya çalıştığı, sınırların yeniden düzenlenmesi teklifinde bulunulmasına rağmen Türkiye'nin savaşan devlet olmama yönündeki temel politikasını devam ettirdiği belirtilmiştir.

Mehmet Koca'nın hazırlamış olduğu makalede ise *Türkiye'de Komünizm Karşıtlığının Üniversitelerdeki İlk Tezahürü: 1948 Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Olayları* incelenmiştir. Makalede; Türkiye'de komünizm karşıtlığının tarihi alt yapısı ele alınmış, Osmanlı Devleti'nde komünizmin ilk izleri sonrasında Mustafa Kemal'in Sovyetlerle kurulan olumlu ilişkiye rağmen komünizm konusunda olumsuz bir tavır sergilediği, Mustafa Kemal'den sonra yerine gelen diğer devlet adamlarının da aynı çizgide hareket ettiği, II. Dünya Savaşı sonrası komünizmin iç ve dış tehdit algısında ilk sırayı aldığı, bu sırada komünizm karşıtı hareketlerden etkilenen kurumların başında üniversitelerin geldiği belirtildikten sonra, Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nin sol görüşlü öğretim üyelerinin önce öğrencilerle ardından üniversite yönetimi ve siyasi iktidarla yaşadıkları ideolojik çatışmalara yer verilmiştir. Makalede ayrıca komünizmin üniversitedeki ilk tezahürü ve sonrasında akademi, siyaset ve basın üçgeninde yaşanan çatışmaların nedenleri ve sonuçlarının incelendiği görülmektedir.

Andaç Karabulut'un *Türkiye Cumhuriyeti İstihbarat Örgütlerinin Kurumsallaşmasında Osmanlı Devleti'nin Etkisi* başlıklı makalesinde; Türkiye'de istihbarat örgütünün

kurumsallaşmasının temellerinin Osmanlı Devleti döneminde atıldığı, Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye’de istihbarat faaliyetlerinin kurumsallaşmasına devam edildiği, II. Dünya Savaşıyla birlikte uluslararası alanda ideolojilerin baskın olması, savaş teknolojilerinin hızla gelişmesi, bilim ve teknolojinin toplum, devlet ve güvenlik alanlarına çok fazla girmesinin istihbarat servislerini de yeni yapılanmalara yönelttiği üzerinde durulmuştur. Makalede ayrıca, Türkiye Cumhuriyeti’nin istihbarat anlayışını daha kurumsal bir yapı içerisine sokma yönünde 1965 yılında önemli bir adım atıldığı, böylece Türkiye Cumhuriyeti’nin istihbarat faaliyetlerinin de etkinlik kazandığı konusuna vurgu yapılmıştır.

Muammer Doğaner, Yunus Yoldaş tarafından hazırlanan *DEAŞ Terör Örgütünün Dini İdeolojik Alt Yapısı ve Örgütsel Üyelik Stratejileri* başlıklı çalışmada; dini-referanslı terör ve radikalleşme süreçlerinin nasıl şekillendiği üzerinde durulmuştur. Makalede ayrıca terör saldırılarına maruz kalan günümüz devletleri ve terör sorunuyla profesyonel olarak ilgilenenlerin *İnsanlar nasıl radikalleşirler ve niçin terör örgütüne katılırlar? Gerçekleştirilen terör eylemlerini nasıl kendi vicdanlarında meşrulaştırabilmektedirler? Terör örgütlerine katılımların önüne geçmek için neler yapılmalıdır?* gibi sorulara cevap aradığı vurgusu yapılırken devletin aynı zamanda, farklı ideolojilere sahip terör örgütlerine katılan kişilerin radikalleşme süreçlerini analiz ederek bu yönde bir mücadele stratejisinin belirlenmesi gerektiği ortaya koyulmuştur. Makalede küresel bir terör örgütü olan DEAŞ’ın ideolojik alt yapısı ve örgütsel stratejilerine ait detaylar yer almaktadır.

Ogün Burhan Aydın’ın kaleme aldığı *Yeni Güvenlik Yaklaşımları Çerçevesinde Sağlık Güvenliği* adlı çalışmada; yeni güvenlik yaklaşımları çerçevesinde Soğuk Savaş sonrası dönemde güvenlik anlayışının genişleyip derinleştiği, sağlık güvenliği tehditlerinin ciddi bir risk faktörü olarak ortaya çıktığı, benzer risk faktörlerinin devlet dışı aktörlerin terör saldırılarında sağlık güvenliği anlamında ülkeleri ciddi anlamda tehdit ettiği belirtildikten sonra, devletlerin bu tehditlere karşı işbirliği, ekonomik yeterlilik, sınır güvenliği, gıda güvenliği, aşı çalışmaları gibi konularda sürekli olarak hazırlıklı olmalarının önemine vurgu yapılmıştır. Çalışmada geçmişte yaşanan sağlık güvenliği tehditlerinin günümüzde var olduğu gibi gelecekte de var olacağı, oluşabilecek riski en aza indirmek, bireyin güvenliğini yerel/bölgesel veya ülke çapında sağlayabilmenin devletlerin önceliği olması gerektiği, sağlık güvenliğinin en az diğer güvenlik konuları kadar önem arz ettiği belirtilmiştir.

Diğer konular başlığı altında Murat İnan tarafından incelenen *Tolerance for Unity: A Deceptive Call* başlıklı makalede; Batılı demokratik ülkeler arasından ekonomik olarak gelişmiş, tolerans değerleri yüksek ve ciddi bir iç savaş tehdidi olmayan ülkelerin seçilerek, bu ülkelerdeki toplumun hoşgörü düzeyinin seçmenin ve yasama organının ayrışmasının azaltıp azaltmadığı sorusuna cevap arandığı, bunun için Karşılaştırmalı Politik Veri Kümesinden elde edilen sistem düzeyindeki veriler ve 12 Batılı demokratik ülke için Dünya Değerler Araştırmasından çıkarılan toplu bireysel düzeydeki verilerden oluşan birleştirilmiş bir veriseti kullanıldığı belirtilmiştir. Sonuçta grup dışı hoşgörü ve siyasi parti sisteminin hem oy hem de sandalye düzeylerinde ayrışmanın, istatistiksel olarak anlamlı ve olumlu bir şekilde ilişkili olduğu ortaya koyulmuştur.

Yine diğer konular başlığı altında yer alan ikinci makale Avni Özalp’in hazırladığı *Bir Devlet Adamı Olarak Nizâmülmülk ve Onun Siyasetnâmesi* adlı çalışmadır. Çalışmada; çok iyi eğitim almış, uzun yıllar devletin her kademesinde görevde bulunmuş olan Nizâmülmülk’ün hayatı, Selçuklu Devleti’ne verdiği üstün hizmetleri ele alınmıştır. Çalışmada, Nizâmülmülk’ün hayatı ile eseri olan siyasetnamesinin konusunun özdeş olduğu sonucuna ulaşıldığı belirtilmiştir.

TÜRKİYE SİYASET BİLİMİ DERGİSİ

TURKISH JOURNAL OF POLITICAL SCIENCE

TÜRKISCHE ZEITSCHRIFT FÜR POLITIKWISSENSCHAFT

Derginin son bölümünde Zerrin Karakavak tarafından hazırlanan Sadık Erdaş'ın *Hükümet Programlarında ve Program Müzakerelerinde Dış Politika 1920-1980* isimli kitabının incelemesi bulunmaktadır. İncelemede, Kurtuluş Savaşı ve sonrası görev yapan hükümetler ve bu hükümetlerin programlarında dış politikaya ait tartışmaların yer aldığı eserle ilgili ayrıntılar ele alınmıştır.

Yüzyıllık süreçte Türkiye Cumhuriyeti'nin yaşamış olduğu savaşlar, tehditler ve fırsatlar karşısında alınan tavır ve bu tavırlardan çıkarılacak dersler anlamında, dergimizin bu sayısının geniş bir okuyucu kitlesine ulaşması temennisiyle yayın sürecinde özverili katkılarından dolayı Dergi Editör Yardımcısı Dr. Öğr. Üyesi Y. Pınar Özmen ve Yayın Koordinatörü Arş. Gör. Emre Ezin'e, yazarlara ve hakemlik yapan kıymetli meslektaşlarıma teşekkür ediyorum.

Doç. Dr. Hülya TOKER
Yozgat Bozok Üniversitesi